

عنوان مقاله: عربستان و قبائل عرب

نویسنده: خدامراد مرادیان

منبع: گوهر مرداد ۱۳۵۷ شماره ۶۵

صص ۳۸۹-۳۹۲

• نمی خواهیم بگوئیم که عربهای شمال و جنوب کاملاً از هم جدا بودند و هر دسته در سرزمین خود زندگی می کرد و به سرزمین دیگری کوچ نمی نمود. بلکه بالعکس، بسیاری از مردم یمن پیش از اسلام به سرزمین حجاز کوچ کردند و از مردم حجاز خیلی کم به یمن رفته اند. انگیزه و سبب کوچ کردن اهل یمن و پراکنده شدن در اطراف و پیرامون عربستان را شکسته شدن سد مأرب در یمن می دانند.

اهل یمن

• برخی از مورخان یکی از علل مهاجرات مردم یمن را شکست و ضعفی می پندارند که در قرن سوم و چهارم پیش از میلاد بخاطر فعالیت بازرگانی رومیان در دریای سرخ دچار یمن شد. اما کوچ کردن مردم شمال را به جنوب بسیار شدن نسل قبائل و کمی جای مناسب برای زندگی می دانند.

فعالیت بازرگانی رومیان

• بهر حال نقل و انتقال بین عربهای جنوب و شمال از پیش از اسلام بسیار انجام می گرفته است و از دیرباز بین **عدانیان و قحطانیان** دشمنی استوار بوده و چنانکه گویند هر یک از دوسو در جنگ برای خود نشانه های ویژه ای برگزده بودند، چنانکه قبیلهٔ مضر، عمامه و سرپوش و درفش سرخ و عرب های یمن از نوع سبز داشتند. گویا اصل این عداوت و دشمنی، همان دشمنی طبیعی بین متمدنان و بی تمدنان باشد و رویدادها و پیش آمدهای جنگی بر این دشمنی ها میافزاید و روح ستیز و بدی را در ایشان نیرومند می سازد. از نمونه های روشن این کینه و دشمنی، عداوت سخت بین مردم مدینه **اوس و خزرج** می باشد که یمنی هستند و اهل مکه که عدنانی بحساب می آیند.

• این رقابت پس از اسلام نیز بین ایشان ادامه یافت و هر یک از دو جانب بر یکدیگر فخر می کردند و می بالیدند و مدعی بودند که از دیگری از نظر نژاد برتر و از جهت تعداد بیشترند ولی اهل یمن به این افتخار بخاطر داشتن تمدنی قدیم و حکومتی استوار شایسته تر بودند.

داشتن تمدنی قدیم و حکومتی استوار

• وقتی حضرت محمد(ص) آمد و خلافت بدست قریش افتاد که عدنانی بودند کفه ی عرب های شمال چربید. چنین پیداست که **عرب های یمن بدین اندیشه افتادند که در این افتخارات توازن و هماهنگی برقرار نمایند** و برای این کار راه هایی پیمودند. یکی اینکه راویان و داستان سرایانشان تاریخ و گذشته خود را به رنگی زیبا و دلفریب در آوردند و چنین پنداشتند که **قحطان** پسر **هود** (ع) است. دیگر اینکه به راه های گوناگون نژاد خود را به عدنانیان رساندند. چنانکه برخی از ایشان گفتند: اسماعیل پدر همه عرب است حتی قحطان و شاید خود آنان واضع نظریه ی تقسیم عرب به بئده و غیره باشند.

- عرب ها را چنین تقسیم می کنند: عرب جنوب یا عرب عرباء یا عاربه که عبارتند از:
- **قحطان و عاد و ثمود و طسم و جدیس و عرب شمال** یا عرب متعربه. در این صورت عرب جنوب در درجه اول و عرب شمال در درجه دوم قرار می گیرد.

- برخی عرب را به عاربه: عاد و ثمود و طسم: ... و متعربه: قحطان و مستعربه : عدنان تقسیم می کنند به ترتیب تقدم. نژادشناسان عرب می گویند: قحطان پدر تمام یمنی هاست و دو قوم بزرگ کهلان و چیر از وی به وجود آمده اند.

نژادشناسان عرب

قوم کهلان

- قوم کهلان از شاخه های بسیاری تشکیل شده که مشهورترین آنها از این قرار است:
- ۱- **طی**: این قبیله در دو کوه اجا و سلمی معروف به کوه شمر از چندین قرن پیش از اسلام سکونت داشته و معروف بوده اند تا جایی که سریانیان و ایرانیان همه عربها را طی نامیده اند.
- ۲- **همدان و مذحج**: بیشتر این قبیله ها در یمن ساکنند و **بنو الحارث** که در جنوب شرقی طائف سکونت دارند و **بجلیله** که در زمان **عمر** در فتح عراق خدماتی انجام داده اند به مذحج منسوبند.

• ۳- **عماله و جذام:** این قبیله ها در صحرای شام می زیستند، **لخمیان** که پادشاهی **حیره** را در کنار فرات بوجود آوردند و **کنده** که بر **حزرموت** حکومت نمودند و در یمامه تسلط خود را بر **بنی اسد** گسترده کردند، به جذام می پیوندند.

• ۴- **ازد:** این قبیله بر عمان حکومت نموده و **غسانیان** پادشاه مشرق شام و **خزاعه** که پیش از قریش بر مکه تسلط داشتند، همینطور ساکنان مدینه (یثرب) دو قبیله ی اوس و خزرج از این قبیله اند.

قوم حمير

- قوم حمير که مشهورترين قبيله هاى آن از اين قرار است:
 - ۱- فضاچه: که در شمال حجاز مى زيستند.
 - ۲- تنوخ: که از قديم در شمال شام ساکن بودند.
 - ۳- کلب: که در بيابان شام زندگى مى کردند.
 - ۴- جهينه و عدره: که در دره ي اضم در حجاز سکونت داشتند. عذريان به داشتن عواطف رقيق و عشق پاک معروفند.

عدنان

- نژادشناسان عدنان را نیز به دو شاخه بزرگ: **ربیعہ و مضر** تقسیم می کنند.
- مشهورترین قبیله های ربیعہ از این قرار است:
- **۱- اسد:** که ساکن شمال وادی الرمه بوده اند.
- **۲- وائل:** که به دو قبیله بکر و تغلب تقسیم می گردد ولی پس از کشته شدن کلیب جنگهای طولانی بین ایشان رخ داد که نزدیک بود هر دو قبیله نابود گردند و **بنی حنیفه** در یمامه به **بکر بن وائل** منسوب است مشهورترین قبیله های مضر بدین ترتیب است:

- ۱- **قیس غیلان:** این قبیله بقدری مشهور است که گاهی بغیر یمنی ها قیس اطلاق می کنند و دو قبیله ی
- **هوازن و سلیم** که در مغرب نجد می زیسته اند و **غطفان** به قبیله قیس می پیوندند.
- قبیله ی **غطفان** به دو قبیله ی مشهور: **عیس و ذیبان** تقسیم می شود. بین این دو قبیله کینه و دشمنی سختی بود و جنگهای بزرگی بین آن دو رویداد که معروف تر از همه جنگ **داحس و غبراء** می باشد.
- ۲- **تمیم:** که در بیابان مضر زندگی می کردند.
- ۳- **هدیل:** که در کوهی نزدیک مکه سکونت داشتند. هدلی ها به بسیاری و خوبی شعر شهرت داشتند

• ۴- **کنانه:** که در جنوب حجاز می زیستند و قبیله ی قریش که بر این قسمت سروری داشت و از این قبیله است. بین دو قبیله بزرگ ربیعه و مضر در طول چندین قرن دشمنی شدیدی وجود داشت که موجب شد گاهی ربیعه برای جنگ با مضر با قبائل یمنی هم پیمان گردد

• این بود خلاصه ای از قبائل مشهور عرب و محل زیست و سکونت ایشان. ولی این نژادها و نسب ها مورد شک و تردید است. درست یا نادرست، عربان بخصوص متأخرین آنان پذیرفته اند و سلسله ی نسب خود را بر آن نهاده اند و در هر منطقه ای که فرود آمده اند بر حسب عقاید نژادی به دسته ها و طوایفی تقسیم شده اند و همین تعصبات نژادی موجب بسیاری از حوادث تاریخی و سبب مهم مقدار زیادی از شعر و ادب به ویژه شعر فخر و هجاء گردیده است. هنگامی که اسلام آمد، عربان عقیده داشتند که اصل و نسب همه ی ایشان به سه قبیله ربیعه ، مضر و یمن باز می گردد و شعراء هجو و فخرشان بر این فرضیه نهاده شده بود و خلفای بنی امیه و جانشینان ایشان از این موضوع استفاده نموده همه قبائل را بهم می ریختند.

تعصبات نژادی